

kem jár, ami az enyém . . . Akadozó lélegzettel püföltem a párnát, rányomtam az arcom, hogy szinte beléfúltam, és a nyálam is kifolyt, folt szivárgott a huzatra, az is idegesített, elhúzódtam, de nem volt hova húzódní, a körmeimmel karistoltam a heges térdemet, belerúgtam a pokrócba, és megpróbáltam a másik oldalamra feküdni, hogy valami *másra* gondoljak lehetőleg, hogy lehetőleg ez többet ne jusson eszembe, »mert ez olyan nem szabad és nem lenne szép tőlem és nem illik és rossz és lehetetlen és különben is valahogy egyáltalán . . .« Magamat dobálva próbáltam a gondolataim összekuszálni, mint az udvar homokját a félős talpammal tegnap, amikor a szandálomat levéve kivezettek, hogy bemutassák, illetve *megmutassák* a csirke- meg disznó-ólatat, a tehén-istállót, azt a nehéz szagú, idegen teret, a kővályút, a cementezett kutat . . . De nem bírtam. Hát egyszerűen nem lehetett már, nem lehetett engem visszatartani! Vacogva kikeltem, a szemem még lezárva, sután himbálództam az ágy keretén, az otthon mindig odakészített papucsom kerestem, alibiből, ócskán, mint az óvodában, ha fel akartam kelni a *csendespihenőn*; de most erőnek erejével ki akartam nyitni a szemem, csakazértis. Tehát kinyitottam. S ott várt rám a falakká álló felhőrengeteg; a fehérben dúskáló, mégis vérző felhők; ott várt rám az alkonyati ég. Leugrottam a földre. Belegázoltam a mindenütt gőzölgő, felfodrott padlóba, és nekiindultam egyenest az első, előttem álló felhőfalnak, ráhajoltam, a nyelvemre vettem egy kis darabot, azután kítátottam a szájamat, és nekiestem, hogy egyszerre ettem és ittam a testét, és nyeldekeltam, hogy a szám szélén lefolyt, fulladozva és elégedetten, boldogan és megvigasztalódva, mert hiába nem illik és hiába *rossz*: nagyon jó volt, nagyon jó, jó, forró, szabad, és megint jó, még mindig jó, és megint és megint, s még mindig UGYANOLYAN.

TORNAI JÓZSEF

Néha ott áll az a kisfiú

Emlékszem, micsoda megrázkódtató élmény volt, mikor a falu legnagyobb fáját, egy harminc méter magas, terebélyes óriás nyárfát kivágtak a tőlünk nem messze lévő utcában, mert derékvastag gyökerei fölemelték a házat, amely előtt az égnek emelkedett. Vagy talán már ezt is elfelejtettem? Elfelejtettem a kisfiút, aki annyira szeretett a kert végében játszani, nagyobb korában a határban kószálni, a konyhában vacsorázni a petróleumlámpa gyöngé fényében? A kisfiút, akiben legelőször ismertem önmagamra, arra, hogy más vagyok, mint a többi gyerek, s akit azután is, a felnőttkor idején is leginkább a saját Énemnek tekintettem? Annak a titokzatos, szeretnivaló személynek, aki valahol a mélyben húzza meg magát, de valójában ő életem és cselekedeteim ura. Ő felel mindenért s benne lehet megbizni is a legbiztosabban.

Lehet, hogy már nincs hozzá semmi közöm?

Pedig életem értelme attól függ, mennyire él még bennem az a csodálkozó gyerek, aki valaha voltam. Lehetséges volna, hogy az öregkor felé haladva teljesen mássá, ismeretlenné alakulhatunk a magunk számára is? Ha így volna, ha így van, mindent meg kell tennem, hogy önmagamhoz visszataláljak, azt a kisfiút alvásából fölébresszem, hadd nézze, lássa megint úgy a világot, mint annak előtte! Mit ér a felnőtté okossága és tapasztalata ahhoz az éhes és mindent magába fogadó kis lélekhez képest, aki régen voltam? Most is hozzá kell igazítanom az életemet, a dolgaimat: az ő érzékenysége nélkül csak tárgy vagyok, szinte gép. S tudom, hogy itt van bennem az a legyőzhetetlen gyerek! Mikor a fiamat vizsgálom, mindig érzem, hogy a játszótársa lehetnék, ha levetném öreg bőröm, arcom.

Aki végleg s menthetetlenül felnőtt kíván lenni, talán sikerül is neki, olyan tökéletesen, hogy már soha többé nem menekülhet az érdekek, rangok, hatalmi játszmák hol finom, hol nagyon is durva pókhálójából. Szánakozva figyelem az ilyen férfiakat és nőket: nem élnek, nem élvezik a napot, a fűvet, a madarak, a szerelem ártatlan ajándékait. Számukra minden számítás, csereüzlet, annyit akarnak adni, amennyit kapnak, lehetőleg még kevesebbet. Az ő művük ez a túlságosan racionálisnak elképzelt kor: az erőszak vallása, a háborúk, az egyetlen igazság vakbuzgó csoportjai, nemzetei, birodalmi.

Elfordulok tőlük, amennyire lehet. Az az erőforrásom, hogy sose lettem egészen felnőtt. Ha már halkul bennem annak a kisfiúnak a hangja, aki valójában vagyok, visszamegyek oda, ahol születtem: a dunaharaszti utcákra, erdőkre. A Duhához. Ott még gyerekszemmel láttam mindent s visszanyerhetem az ártatlanságomat: a naivságot. Másként hogy írhatnám még meg a verseimet? A költészetet akkor fedeztem föl, mikor a létezést, a világot: gyerek- és serdülőkoromban. Dunaharaszti akkor még szinte érintetlenül természeti állapotban volt. Nem csapolták le a turjánjait, vadvizzeit, a Kis-Duna olyan tisztán ömlött a nádas, kavicsos partok között, hogy a fenekéig leláthatunk, nyitott szemmel úszhattunk a hullámai alatt. Nem nyúlt hozzá senki egyetlen fájához, erdejéhez, dombjához sem. Voltak ott pagonyok, kaszálók, gémeskutas legelők, dűlők és dombtetők, homokvágások és szigetek, ahova mindig különös kaland és ünnep volt elmenni. De ilyen rejtélyes szelleme volt a vasút mögötti homokbányának, sőt a házunk közelében üresen álló egynémely teleknek is: játékaink és vad rejtőzködő ösztönnel épített kunyhóink helyeinek.

Ráadásul mindig sejtettem, hogy azok a legelők, síkságok, a futóhomok, az akácok meg-megszakadó sora csak kezdete valaminek, ami szinte végtelen. S Petőfi verseiből aztán megtudtam, hogy ott kezdődik Haraszti alatt a Kiskunság s még azon túl az Alföld, s hogy én a síksági nagyszerűség és szomorúság örököse vagyok. Azt hiszem, természetes, hogy ezt a tájat, ezt az örökséget változhatatlannak hittem. Biztos voltam benne, hogy én elmehetek, feledékennyé válhatok, de a haraszti dombok és erdők, turjánok és a Duna ágai, szigetei ott maradnak, várnak rám eredeti erejükben és szépségükben.

Annál nagyobb volt a megdöbbenésem és a dühöm, mikor kiderült, mekkorát tévedtem.

A háború utáni ipari roham szétrombolta a gyerekkor örökkévalónak képzelt paradicsomát. A Dunából szennycsatorna lett; szigetek tűntek el, mert mellékágakat töltöttek föl, a dombokat legyalulták, a vadvizeket levezette a Duna-Tisza megkezdett, de abbahagyott csatornája; az erdőket és nádasokat kilométer hosszú gépesített homokbánya mély szakadékaik nyelték el. Az üres telkeket mind beépítették. Szülőhelyem eredeti változatosságának és vadságának képe már csak az én fejemben él. Dunaharaszti csak egy név. Én is csak egy *név* vagyok?

Gyermeki lényem ott sír a tudatom alatti megközelíthetetlen rétegekben. Ki akar szabadulni a felnőtt ránövesztett szarupáncélja alól. Ő még büntelen, még tiszta, s hányszor szeretnék én is újra büntelen és tiszta lenni! Van egy kapu bennem, amelyen át az emberiség ősi, mitikus évezredeibe visszatekinthetek. Belehajlok a mélységbe, sötétségbe, kétségbeesetten kiáltok. Hívom őt: magamat. Ahogy Jahve szólította Ádámot az idő teljességében. Milyen jó volna, ha mindig s mindig válaszolna! Csakhogy túlságosan is nagy, széles, beláthatatlan tereken kell átvergődnie a szavamnak, mire elér hozzá. Bizonytalanságban telnek a nappalok, éjszakák. A szobámban fekszem vagy kint, a még megmaradt haraszti erdőben, az áthevült homokon: mindegy. A régi utat fölverte a fű, belepte az avar: hiányérzetem, mint az óvatos őz, siet fától fáig, hogy mégis visszataláljon a rejtékhelyre. S néha ott áll és mosolyog rám, táncot jár az a régi kisfiú, az a szomjas szemű kamasz; néha üres és ellenségesen hallgat a fák, a bodzabokrok alja. Van is, nincs is gyermeki elődöm: fölmerül, elszüljed. Bukok le érte, vigyázva, nehogy magával rántson a csöndes vizekbe, melyek olyan hívogatóak. Nem szabad egészen eggyé válnom vele, nem szabad végleg mai önmagamba süppednem. Pihenés nélküli egyensúly-keresés ez most már, míg élet az életem.